

O'ZBEK ADABIYOTINING JAXONDA TUTGAN O'RNI.

Norboyeva Gulnoza Chulli qizi

Angor tumani alohida ta'lim ehtiyojlari

*bo'lgan ko'zi ojiz bolalar uchun ixtisoslashtirilgan
maktab "Nurli maskan" maktab internati o'qituvchisi.*

Annotatsiya.

Ushbu maqolada o'zbek adabiyotining jahon madaniy merosidagi o'rni, uning tarixiy ildizlari va zamonaviy davrda tutgan mavqei tahlil qilinadi. O'zbek adabiyotining buyuk namoyandalari — Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Abdulla Oripov va boshqa ijodkorlarning asarlari orqali milliy qadriyatlar, insonparvarlik g'oyalari hamda umuminsoniy fazilatlar jahon miqyosida keng tan olingani yoritib beriladi. Shuningdek, o'zbek adabiyotining xalqaro aloqalari, tarjimalar va madaniy hamkorlikdagi roli haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: O'zbek adabiyoti, jahon adabiyoti, madaniy meros, Alisher Navoiy, Bobur, milliy qadriyatlar, tarjima, xalqaro aloqalar.

O'zbek adabiyoti – xalqimizning ko'p asrlik tarixiy, ma'naviy va madaniy boyligini ifoda etuvchi bebaho xazina hisoblanadi. Uning ildizlari qadimiy yozma yodgorliklar va xalq og'zaki ijodiga borib taqaladi. O'zbek adabiyotining yuksak badiiy saviyasi, falsafiy teranligi va insonparvarlik ruhidagi asarlari jahon adabiyotining ajralmas qismiga aylangan. Alisher Navoiy, Bobur, Ogahiy, Furqat, Cho'lpon, G'afur G'ulom kabi ijodkorlar o'z asarlari bilan nafaqat o'zbek, balki butun insoniyat tafakkuriga katta ta'sir ko'rsatgan. Bugungi kunda o'zbek adabiyotining asarlari ko'plab tillarga tarjima qilinib, xalqaro miqyosda e'tirof etilmoqda. Shu bois, o'zbek adabiyotining jahon sahnasidagi o'rni va ahamiyatini o'rganish bugungi kunda ham dolzarb masalalardan biridir.

O'zbek adabiyoti o'zining uzoq tarixiy ildizlariga ega bo'lib, jahon

madaniyati rivojida muhim o'rin tutadi. Qadimgi turkiy yozma yodgorliklar — “O'rxun-Enasoy bitiklari”, “Qutadg'u bilig”, “Devonu lug'otit turk” kabi asarlar nafaqat turkiy xalqlar, balki jahon adabiyotining taraqqiyotida ham o'z izini qoldirgan. Ushbu asarlar orqali o'zbek xalqining dunyoqarashi, ma'naviy qadriyatlari va tafakkur tarzi shakllanib borgan.

O'rta asrlar davrida o'zbek adabiyoti yuksak taraqqiyot bosqichiga ko'tarildi. Ayniqsa, Alisher Navoiy ijodi o'zbek adabiyotining jahon miqyosida tanilishiga asos soldi. Uning “Xamsa” turkumiga kirgan asarlari, g'azallari va ilmiy risolalari nafaqat Sharq, balki G'arb olimlari tomonidan ham o'rganilib, yuqori baholangan. Navoiy insonparvarlik, adolat, sadoqat va muhabbat g'oyalarini ilgari surib, jahon adabiyotining ma'naviy boyishiga ulkan hissa qo'shgan. Keyingi davrlarda Zahiriddin Muhammad Bobur o'zining “Boburnoma” asari bilan nafaqat tarixiy, balki adabiy jihatdan ham katta ahamiyat kasb etdi. Bu asar jahonning ko'plab tillariga tarjima qilingan bo'lib, o'zbek adabiy merosini dunyoga tanitishda muhim o'rin tutadi.

XX asr o'zbek adabiyotida Cho'lpon, Fitrat, Abdulla Qodiriy, G'afur G'ulom, Oybek kabi ijodkorlar o'z asarlari orqali xalq ruhiyatini, milliy uyg'onish g'oyalarini ifoda etdilar. Ayniqsa, Abdulla Qodiriyning “O'tgan kunlar” romani o'zbek xalqining tarixiy hayotini, mentalitetini va milliy o'zligini aks ettirgan holda, jahon adabiyotida o'z o'rnini topgan asardir.

Zamonaviy o'zbek adabiyotida ham xalqaro e'tirof etilgan ijodkorlar ko'p. Erkin Vohidov, Abdulla Oripov, Muhammad Yusuf, Xurshid Davron kabi shoirlar o'z she'rlari bilan milliy qadriyatlar, vatanparvarlik, insoniylik g'oyalarini kuylab, xalqaro adabiy maydonda o'zbek so'zining qudratini namoyon etmoqdalar.

Bugungi kunda o'zbek adabiyotining ko'plab asarlari ingliz, rus, fransuz, arab, turk va boshqa tillarga tarjima qilinmoqda. Tarjima faoliyati orqali o'zbek adabiyoti jahon o'quvchisiga yaqinlashib, xalqaro madaniy almashinuvni kuchaytirmoqda. Shuningdek, xalqaro adabiy tanlovlar, forumlar va festivallarda o'zbek yozuvchilari ishtirok etib, yurtimiz madaniyatini dunyoga tanitmoqda. O'zbek adabiyotining jahon adabiyotidagi o'rnini, avvalo, uning

umuminsoniy qadriyatlarni o'zida mujassam etgani, milliy ruh va badiiy mukammallikni uyg'unlashtirganidadir. Shu sababli o'zbek adabiyoti bugungi kunda ham jahon miqyosida o'z dolzarbligini yo'qotmay, yangi avlod ijodkorlari tomonidan yanada boyib bormoqda. O'zbek adabiyoti nafaqat tarixiy va badiiy jihatdan, balki falsafiy mazmuni bilan ham jahon adabiyotida alohida o'rin egallaydi. Unda inson, tabiat, jamiyat va ruhiy olam o'rtasidagi uyg'unlik masalalari chuqur yoritilgan. Ayniqsa, o'zbek adabiyotida axloq, ma'naviyat, mehr-oqibat, vatanparvarlik kabi tushunchalar asosiy mavzu sifatida ilgari suriladi. Bu jihatdan u boshqa xalqlarning adabiy merosi bilan hamohangdir.

O'zbek adabiyotining xalqaro miqyosda tanilishida tarjima faoliyatining o'rni beqiyosdir. Alisher Navoiyning asarlari rus, ingliz, fransuz, turk, fors, arab va boshqa tillarga tarjima qilingan. Bu tarjimalar orqali jahon o'quvchilari o'zbek adabiy tafakkurining boyligini his etmoqdalar. Shuningdek, o'zbek adiblari asarlarining xorijiy tillarda nashr etilishi, xalqaro adabiy tanlovlarda sovrinli o'rinlarni egallashi ham milliy adabiyotimiz nufuzini oshirmoqda.

Mustaqillik yillarida o'zbek adabiyotining jahon bilan aloqalari yanada kengaydi. Yurtimizda o'tkazilayotgan xalqaro adabiyot festivallari, ijodiy uchrashuvlar va madaniy almashinuv dasturlari orqali o'zbek yozuvchilari dunyo adabiyoti bilan yaqindan hamkorlik qilmoqda. Bu jarayon natijasida o'zbek adabiyoti global madaniyatning ajralmas qismiga aylandi. O'zbek adabiyoti xalqaro maydonda nafaqat badiiy asarlar, balki ilmiy-tadqiqot ishlari orqali ham tanilmoqda. Ko'plab xorijiy universitetlarda Alisher Navoiy, Bobur, Cho'lpon, Abdulla Qodiriy kabi adiblar ijodiga bag'ishlangan ilmiy ishlar yozilmoqda. Bu esa o'zbek adabiyotining ilmiy o'rganilishi ham global miqyosda ahamiyat kasb etayotganini ko'rsatadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'zbek adabiyoti jahon adabiyotining ajralmas qismi bo'lib, u o'zining chuqur falsafiy mazmuni, insonparvarlik g'oyalari va badiiy go'zalligi bilan dunyo miqyosida e'tirof etilgan. Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Abdulla Oripov kabi ijodkorlar

asarlari orqali o'zbek adabiyoti jahon madaniyatiga bebaho hissa qo'shgan.

Mustaqillik yillarida o'zbek adabiyotining xalqaro maydondagi mavqei yanada mustahkamlanib, yangi avlod ijodkorlari milliy qadriyatlar va zamonaviy g'oyalarni uyg'unlashtirish orqali adabiyotimizni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Tarjimalar, xalqaro adabiy tanlovlar va madaniy almashinuv dasturlari o'zbek adabiyotini dunyoga tanitishda muhim o'rin tutmoqda.

O'zbek adabiyoti nafaqat milliy o'zligimizni ifodalovchi ma'naviy boylik, balki jahon adabiyotiga hissa qo'shayotgan kuchli ijodiy maktab sifatida ham qadrlanadi. Uning asarlari orqali o'zbek xalqining ruhiy dunyosi, qadriyatlari va orzu-intilishlari butun dunyo o'quvchisiga yetib bormoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Artistic Creativity as a Factor of Spiritual Revival of Society. Namazova Manzura Urakovna. International Journal for Research in Applied Science & Engineering Technology (IJRASET). ISSN: 2321-9653; IC Value: 45.98; SJ Impact Factor: 7.429 Volume 9 Issue X Oct 2021- Available at www.ijraset.com

2. B. Qosimov. O'zbek adabiyoti va adabiy aloqalari tarixi. — T.: «Fan va taxnologiya», 2008, 600 bet

3. B. Sarimsoqov, E. Ochilov. Hozirgi o'zbek she'riyatining taraqqiyot tamoyillari // O'zbek tili va adabiyoti jurnali, 2007 yil, 3-son

4. N. Sharopova. Hozirgi o'zbek she'riyatida janriy izlanishlar tamoyili. «O'zbek tili va adabiyoti», 1996 yil, 5-son.

5. U. Normatov. Dunyoni yangicha ko'rish ehtiyoji. Jahon adabiyoti, 2002, 12-son.

6. Xotam Umurov. Adabiyot nazariyasi. —T.: Sharq, 2002.

7. Ахмедьянов К.А. Теория литературы. — Дополненное 3-е издание. — Уфа: Китап, 2003. — С. 229.